

MECHANIZACE ŠTÁBNÍCH PRACÍ

Jednou ze závažných podmínek zvýšení úrovně velení je plnohodnotná informovanost řídicích orgánů. Informace jsou bází velení a způsob jejich získávání a zpracování je jedním ze základních kritérií. Každý řídicí článek musí dostat potřebné informace v takovém rozsahu, kvalitě a čase, aby podle nich mohl přijmout jedno optimální rozhodnutí.

Obecně je známo, že špatně informovaný vedoucí činí nejdražší rozhodnutí a uvažovaná jednotka tohoto rozhodnutí se nevztahuje jen k ekonomickým aspektům, ale i k morálním faktorům.

Zefektivnění organizace práce a řízení ve složitém organismu, jakým armáda bezesporu je, patří tedy k jeho životní nutnosti.

Při řešení problémů racionalizace lze předpokládat, že půjde o dlouhodobější přerod v myšlení, zaostávajících pracovních metod a zabezpečení progresivní techniky pro nutné změny. Tento poznatek zapadá do celého procesu zavádění racionalizace.

Současný stav mechanizace štábních prací

Analýzy podmínek soudobého vedení boje potvrzují, že jeho nová kvalita vyžaduje též novou kvalitu forem, metod a prostředků velení vojskům. Tento požadavek musí splnit mimo jiné mechanizace a automatizace ve velení, které ovlivňují metody, charakter, styl a organizaci práce velitelů a štábů a jsou nedílnou součástí rozvoje teorie velení.

Bez rozvoje mechanizace a automatizace ve velení není možné v současném období vědeckotechnické revoluce učinit další kvalitativní krok v rozvoji velení vůbec. Proces mechanizace a automatizace ve velení musí naopak respektovat objektivní zákonitosti velení. V letech 1960—1969 došlo na tomto úseku v ČSLA k extenzivnímu rozvoji.

Postupem let se v důsledku některých chyb a omylů v metodickém, obsahovém i formálním přístupu vytratila z celé činnosti koncepce a perspektivnost. **Kritické fáze** v činnosti štábů nebyly důsledně analyzovány a řešeny.

Na úseku **mechanizace štábních prací** jde zejména o

- a) přípravu map a jejich reprodukci,
- b) rozmnožování bojových dokumentů,*
- c) výpočty,
- d) výměnu informací mezi stupni velení,
- e) vytváření lepších pracovních podmínek pro štáby.

Zakreslování situace do map a jejich reprodukce se za posledních 15—20 let v podstatě nezměnila. K hlavním pracovním prostředkům patří pouze barevné tužky a křídly, knotové tužky, aleáty a světlotisky.

Bojová dokumentace je rozmnožována většinou zastaralou technikou (lihové rozmnožovací přístroje, DOFUKO).

K výpočtům jsou používány různé počítače, účtovací a fakturovací stroje, především však v materiálně technické oblasti. V oblasti operačně taktické se využívají jen minimálně. V průběhu bojové činnosti jsou používány převážně nesystematizované organizační pomůcky na principu logaritmického pravítka a různé tabulky.

Pro usnadnění zpracování a rychlejší výměnu informací mezi stupni velení používají některé složky dokumenty typizované různým způsobem. Typizace nebyla dosud řešena centralizovaně ani komplexně, což je hlavní předpoklad jejího cílevědomého zavádění s možností využívat mechanizační a automatizační výpočetní techniku. Výměnu informací při bojové činnosti dosud zprostředkovávaly tradiční spojovací prostředky s klasickými šifrovacími stroji.

Rozvoj mobilních pracovišť po roce 1965 stagnoval. Probíhala pouze úprava vnitřního zařízení podle požadavků jednotlivých štábů. Dosud se však pracuje i ve stanech a stanových přístřešcích.

V roce 1970 probíhal v rámci operačního dvoustupňového velitelsko-štábního cvičení NEUTRON zkušební úkol mechanizace a automatizace štábních prací s maximálním nasazením dostupné techniky.

Při tomto cvičení jsme poprvé v ČSLA organizovaně použili v polních podmínkách ve fázi

a) přípravy map a jejich reprodukce

- suché obtisky vojenských značek a zkratk PROPISOT a JÜSAFIX,
- soupravy potřeb pro zakreslování map,
- psací stroj na popisování map s potlačením jejich tisku,
- bezkompresorové elektrické stříkací zařízení a šablony pro pořizování velkých nápisů na mapy,
- rozmnožovací zařízení na kopírování map se zakreslenou situací ZB-2,
- nový reproviz vybavený kopírovacím zařízením ULTRAFAX;

b) rozmnožování bojové dokumentace

- nový reproviz vybavený rozmnožovacím zařízením REX ROTARY,
- rozmnožovací zařízení APECO A/4 ETI 350;

c) výpočtů

- speciální vozidlo POČTÁŘ s kalkulační technikou,
- elektronická kalkulačka ELKA 6521 v zástavbě štábního auta,
- operogramy úloh pro ELKA 6521,
- elektronické a ruční kalkulačky NISA;

d) výměny informací mezi stupni velení

- speciální vozidla vybavená prostředky pro přípravu děrné pásky,
- organizační automat CONZUL 251 v zástavbě ŠA s centrálně soustředěnými mechanizačními prostředky,
- některé typizované dokumenty;

e) vytváření lepších pracovních podmínek pro štáby

- mobilní rozkládací pracoviště POROST pro velitele frontu (bylo vyvezeno, ale nebylo prakticky použito),
- mobilní pracoviště skupiny vojenských informací a směrových důstojníků štábu letecké armády v návěsu.
- mobilní pracoviště velitele letecké armády v návěsu,

Cíle zkušebního úkolu byly splněny a přinesly cenné poznatky pozitivního a negativního charakteru. Potvrdilo se, že prostředky a zařízení MA mají své místo v činnosti štábů a je nutné s nimi nadále počítat a stále výrazněji je organicky začleňovat do metodiky a režimu práce velitelů a štábů.

Možnosti řešení mechanizace štábních prací

Mechanizace štábních prací lze řešit v zásadě **dvěma způsoby**:

- a) Zpracovat komplexní **dlouhodobou koncepci** mechanizace štábních prací na základě systémové analýzy a pak zahájit naplňování jejího obsahu;
- b) Zpracovat na základě zkušeností **východisko pro koncepci** mechanizace štábních prací s možností zahájit ihned doplňování štábů potřebnou současnou technikou a souběžně započít s pracemi na systémové analýze.

Systémová analýza

Pro zpracování komplexní dlouhodobé koncepce je třeba získat celkový (systémový) pohled na otázky mechanizace ve velení. Tento pohled může poskytnout jen systémová analýza.

Před zahájením vlastních prací na systémové analýze musí generální štáb jako koncepční orgán ČSLA stanovit:

1. **Cíle**, kterých je třeba v daném údobí dosáhnout,
2. **Principy**, na jakých má být analýza založena (zaměření oblasti mechanizace z hlediska začlenění do koalice, branného systému ČSSR a vlastních potřeb ČSLA),
3. **Kritéria** pro umožnění stanovených cílů, principů a kritérií následuje požadavek zpracování graficko-logického schématu (velitelských a politických orgánů) jako předpoklad pro účelné určení počtu pracovních týmů, které se budou na systémové analýze podílet. Budou to vědeckí pracovníci (výzkumné ústavy a VAAZ), jimž budou přiděleny sledované štáby jednotlivých stupňů velení. V pracovních týmech na jednotlivých stupních velení budou zastoupeni příslušníci výzkumných ústavů, VAAZ a štábu toho stupně velení, u něhož analýza probíhá. Kromě toho studující v postgraduálních kurzech mohou dostat úkol pro samostatnou práci z této oblasti a tak ovlivňovat práce těchto týmů.

Hlavním úkolem těchto týmů bude **zjistit toky rozhodovacích a informačních procesů** a podle toho doporučit, co lze mechanizovat, co automatizovat, co hned, co později a účelnou posloupnost.

Souběžně je třeba zjistit, jaké technické prostředky v současné době máme a jak bude vypadat další vývoj. Tento průzkum budou vést specialisté technici a také jej vyhodnocovat. Jejich návrhy na využití technických prostředků musí být uvedeny v soulad se zjištěními ostatních příslušníků pracovních týmů. Velký důraz budeme klást a **kompatibilitu** navrhované techniky.

V dalším průběhu systémové analýzy se musí pracovní týmy zaměřit na zpracování návrhů pro úpravu řádů a předpisů, v nichž jsou právě zakotveny existující požadavky na informace, podle skutečných potřeb, zjištěných v předchozích fázích analýzy..

Podobně musíme upravit i **metodiky práce velitelů a štábů** a odstranit zbytečné rutiny. Štáby budou moci na přispění prostředků mechanizace překládat dříve hodnotné podklady k rozhodování, které umožní velitelům maximální míru objektivitu optimální řešení úkolů.

Systémová analýza musí také obsahovat návrhy na **přípravu nových kádrů**, obsluh technických prostředků, inženýrsko-technických kádrů a uživatelů a to s potřebným časovým předstihem před zavedením nové techniky. Bude třeba navrhnout koho a kde školit (školách a kursech). Pro přípravu vedoucích funkcionářů vudou vhodné i postgraduální kursy.

Ze všech těchto návrhů vyplyne **plán možností mechanizace** na jednotlivých stupních velení, který by měl být zpracován ve více variantách. Tento plán musí též obsahovat způsob nákupu prostředků (co z dovozu a co z tuzemska), finanční náklady a jak jednotlivé plánované mechanizační prostředky ovlivní efektivnost velení. Tento plán může být podkladem pro zpracování pětiletého plánu.

Proto **první způsob** řešení mechanizace štábních prací na základě systémové analýzy považují za neoptimálnější a komplexní, ale velmi náročný z hlediska potřeb kádrů a času. Na základě celkového pohledu na koncepci snadněji se mohou řešit jednotlivé dílčí úkoly.

Druhý způsob je vhodný za současné situace, kdy každé oddálení realizace opatření k mechanizaci a automatizaci štábních prací ještě zvětšuje již tak velký rozpor mezi potřebou a skutečností v této oblasti. Je přijatelný zejména na úseku mechanizace štábních prací, neboť prostředky mechanizační techniky nejsou tak nákladné jako u automatizační techniky.

Východisko pro koncepci racionalizačních opatření na úseku mechanizace štábních prací

Cílem východiska pro koncepci racionalizačních opatření mechanizace štábních prací bude zavést postupně systém v používání prostředků malé a střední mechanizace, organizačních pomůcek a zavádění nových mobilních pracovišť pro činnost štábů v poli se zaměřením na

— zrychlení procesu velení tak, aby odpovídal složitosti a dynamičnosti soudobých operací,

— zkvalitnění procesu velení z hlediska včasného a úplného získání a zpracování informací a přijímání všestranně zdůvodněných rozhodnutí k optimálnímu použití sil a prostředků,

— oproštění velitelů a štábů od rutinních činností a tím zvýšit jejich podíl v tvůrčí složce rozhodovacího a plánovacího procesu,

— usnadnění pracovních podmínek velitelů a štábů v poli.

Při uskutečnění stanoveného cíle je nutné vycházet v racionalizačním procesu z nevyhnutelnosti přednostně vyřešit kritické fáze v činnosti štábu (jak jsem již rozebral dříve).

Základním nástrojem tohoto procesu budou racionalizační **programy**, zpracované zvláště pro každou řešenou část kritické fáze. Pro každou část kritické fáze musíme zvláště uvést cíl, v něm stanovit kdo a co, na kterém stupni, do kdy a v součinnosti s kým má zpracovat materiální a finanční kalkulace a musí obsahovat pouze to, co lze v dané etapě konkrétně realizovat a tím i kontrolovat.

Každý racionalizační program může mít dvě části

1. opatření s krátkou dobou realizace, převážně bez investičních nákladů,
2. opatření s dlouhodobější lhůtou realizace spojené s většími investičními náklady.

Příklad racionalizačního programu viz **příloha 1**.

Návrhy racionalizačních programů by měla zpracovat vědeckovýzkumná základna v těsné součinnosti s kompetentními materiálními hospodáři a druhy vojsk. Výkonnými orgány musí být vybrané štáby zainteresovaných stupňů velení.

Školská soustava musí vychovat řadu racionalizátorů a organizátorů. K tomu je třeba zabezpečit školám, které se touto výchovou zabývají, jednu z prvních nově zaváděných mechanizačních prostředků.

V **příloze 2** uvádím možný příklad harmonogramu racionalizačních opatření na úseku mechanizace štábních prací, účelnosti jejich zavedení do štábů v rozsahu stupňů velení a jejich realizace po etapách.

Při zpracování materiálně technického a finančního rozpočtu pro jednotlivé racionalizační programy budeme brát v úvahu, že

— nelze vybavit všechny štáby současně některými technickými náročnými a finančně nákladnými prostředky vzhledem k výrobním a finančním možnostem,

— není ani hospodárné naplnit všechny štáby současně soudobými dostupnými mechanizačními prostředky vzhledem k rychlému vývoji nové techniky,

— bude účelné vybavit především ty štáby, které stojí již v míru, a to vševojskové a letecké všechny a dále vojskové svazky dělostřelecké, PVO a ženijní,

— tím bude umožněno ponechat si dostatečnou volnost pro jejich doplňování stále modernější technikou a přesunout dosud používanou techniku do štábů, které zatím pracovaly bez ní.

Dále musíme vzít v úvahu, že

— většina zaváděných prostředků nebude nic platná ve štábu v jediném exempláři,

— při kalkulaci množství potřebných prostředků pro jeden štáb musíme zvážit nutné vnitřní a vnější vazby jejich využití,

— počty zaváděných prostředků bude tedy nutné před zakotvením v racionalizačním programu konzultovat i s uživateli a sladit je časově spolu s finančními a výrobními kapacitami.

PŘÍKLAD RACIONALIZAČNÍHO PROGRAMU

Racionalizační program pro výměnu informací mezi stupni velení

Cíl:

Zavést pro výměnu informací mezi stupni velení v poli systém v používání prostředků malé a střední mechanizace a organizační techniky se zaměřením na:

- zrychlení a zkvalitnění procesu velení,
- usnadnění činnosti velitelů a štábů v poli postupným oprošťováním od rutinních prací ve prospěch tvůrčí složky rozhodovacího a plánovacího procesu.

Úkol:

Zavést do štábů postupně **speciální vozidla**, vybavená prostředky **pro přípravu dat** a děrné pásky se zaměřením na organizační automat CONSUL 253 (nebo novější typ) s převodníkem z pásky osmistopé na pětistopou s možností víceúčelového použití a na stránkový dálnopis s děrnou páskou a s možností využívání šifrovacího zařízení pro bezprostřední předávání zpráv.

- Kritéria:**
- jednotnost děrkopáskové synchronizační techniky,
 - orientace na progresivní mechanizační techniku vyráběnou v ČSSR nebo státech Varšavské smlouvy,
 - kompatibilita periferního zařízení výpočetní techniky,
 - tvořit harmonickou součást systému,
 - zabezpečení výměny zpráv utajovacím zařízením.

Údobí: 1972–1976

Rídící úseku: plukovník ing. Josef Novák, náčelník oddělení (skupiny apod.)

Způsob provedení:

Úkol	Poř. číslo	Opatření	Provede		Pro stupeň velení	Do kdy (příklad)	Materiální zabezpečení	Finanční náklady v Kčs	Po- známka
			kdo	s kým					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Zavést speciální vozidla vybavená prostředky pro přípravu dat a děrné pásky	1	Zadat úkol zpracovat návrh na funkční potřebu vybavení vozidel se zřetelem na zpracování dat pro práci SAPO a na programové využívání perspektivní děrnopáskové synchronizační techniky pro rychlý a utajený přenos typizovaných směrnic, rozkazů, nařízení a hlášení	GŠ		F, A svazek	31. 1. 1972			
	2	Svolat poradů k posouzení návrhů a stanovit na ní požadavky na typ vozidla a vybavení a uspořádání jeho interiéru				15. 2. 1972			
	3	Zadat na této poradě úkol zpracovat návrh konstrukčního řešení zástavby vozidla				15. 2. 1972			
	4	Zpracovat návrh konstrukčního vyřešení zástavby vozidla				31. 3. 1972		5000	
	5	Předložit návrh k posouzení a schválení				15. 4. 1972			
	6	Posoudit návrh konstrukčního řešení zástavby vozidla, schválit konečnou podobu a zadat výrobu prototypu				15. 5. 1972			

Úkol	Poř. číslo	Opatření	Provede		Pro stupeň velení	Do kdy (příklad)	Materiální zabezpečení	Finanční náklady v Kčs	Poznámka
			kdo	s kým					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	7	Vyrobít 3 ks prototypu schválené zástavby vozidla a experimentálně přezkoušet		podřízená zařízení	F, A svazek	31. 7. 1972	3 ks skříňových vozidel atd.	450 000	
	8	Předat prototypy vozidel ZVO k vojenským zkouškám se zaměřením na zkušební provoz při frontovém dvoustupňovém ŠC v terénu s pojítky				15. 8. 1972			
	9	Vojskové zkoušky s prototypy vozidel	VO	podřízené stupně vel.		15. 10. 1972			
	10	Vyhodnotit výsledky vojenských zkoušek a předložit návrhy na případné úpravy				31. 10. 1972			
	11	Posoudit výsledky vojenských zkoušek a zadat do výroby počet vozidel pro 1. etapu	GŠ	podřízená zařízení, uživatelé		30. 11. 1972			
	12	Vyrobít a předat první sérii vozidel uživatelům			F, A svazek	30. 6. 1972			
	13	Pokračovat ve výrobě vozidel plánovaných pro 2. etapu				31. 12. 1976			modernizovat

Poznámka:

Tento příklad racionalizačního programu je jen obecným nástinem možných opatření určité části kritické fáze štábních prací. Zpracovatel musí sestavit racionalizační program na základě speciálních konzultací podrobně a reálně. Realnost racionalního programu je hlavní podmínkou jeho schválení a splnění.

PŘÍKLAD HARMONOGRAMU RACIONALIZAČNÍCH OPATŘENÍ NA ÚSEKU MECHANIZACE ŠTÁBNÍCH PRACÍ

1. etapa

(2 roky)

Rozsah		Poř. číslo	Úkol	Odpovídá	Součinnost	Poznámka
opatření	stupně velení					
a) vybavit štáby	front až útvár	1	Komplexně sestavami suchých obtisků vojenských značek a zkratk a tabulek			
		2	Komplexně šablonami a stříkacím zařízením pro rychlé pořizování nápisů a na mapy			
		3	Komplexně knotovými tužkami a křídami s červenou, modrou a černou barvou v poměru 10 : 1 k ostatním barvám			
	front až svazek	4	Výkonnými rozmnožovacími zařízeními bojových dokumentů a zařízením pro archivaci informací ze zakreslených map			
		5	Elektrickými kalkulačkami NISA			
	front až útvár	6	Organizačními pomůckami na principu logaritmického pravítka			
	front až svazek	7	Přenosnými mikrofony s vysílačem			
b) vybavit	důstojníky pracující s mapou	1	Jednotnou brašnou na mapy s kreslicími a jinými pomůckami			

Rozsah		Poř. číslo	Úkol	Odpovídá	Součinnost	Poznámka
opatření	stupně velení					
c) zahájit postupné vybavování štábů	front až svazek	1	Rozmnožovacími zařízeními na rychlé pořizování kopií map			
		2	Elektronickými kalkulačkami ELKA 6521 a novějšími typy a operogramy úloh pro ně			
	front až útvar	3	Soubory typizovaných bojových dokumentů podle speciálních potřeb složek štábů			
	front až svazek	4	Speciálními vozidly pro přípravu dat a děrné pásky (PDP)			
	front až svazek	5	Mobilními rozkládacími pracovišti POROST			
	front až útvar	6	Vojenskou verzi odpočinkového zařízení (na principu typu CARAVAN)			
d) provést další vojenské zkoušky a zpracovat návrh na reálné uplatnění	front až armáda	1	Aeromobilní přepravy štábního pracoviště vrtulníkem			
	front až armáda	2	Průmyslové televize			
	front až armáda	3	Mobilního úkrytového pracoviště typu VESTA			
e) vytvořit	MNO až svazek	1	Kapacitu pracovníků pro řízení, unifikaci, zavádění a využití mechanizační techniky (včetně vědecko-výzkumné kapacity)			
	MNO, VO, LA, 7. A PVOS	2	Vojenskou opravárenskou bázi pro mechanizační techniku			
	front až útvar	3	Komplexní koncepci pro výstavbu a zavádění mobilních velitelských a štábních pracovišť			

II. etapa

(3 roky)

Rozsah		Poř. číslo	Úkol	Odpovídá	Součinnost	Poznámka
opatření	stupně velení					
a) Dokončit vybavení štábů	front až svazek	1	Rozmnožovacím zařízením na rychlé pořizování kopií map			
		2	Elektronickými kalkulačkami ELKA a operogramy úloh pro ně			
	front až útvar	3	Soubory typizovaných bojových dokumentů			
	front až svazek	4	Speciálními vozidly pro přípravu dat a děrné pásky			
	front až svazek	5	Mobilními rozkládacími pracovišti POROST			
	front až útvar	6	Vojenskou verzí odpočinkového zařízení (na principu typu CARAVAN)			
b) Zahájit uskutečňování návrhů na reálné uplatnění	front až armáda	1	Aeromobilní přepravy štábního pracoviště vrtulníkem			
	front až armáda	3	Průmyslová televize			
		4	Mobilního úkrytového pracoviště typu VESTA			

Jistě nemůžeme předvídat všechny překážky, které bude třeba překonávat při uskutečnění racionalizačních programů, je však nutné počítat s tím, že budou. Proto současně s realizací opatření k naplnění předpokladů této koncepce musíme trvale podrobně analyzovat všechny skutečnosti, které se na této cestě vyskytnou. Musíme neustále konfrontovat a uvádět do souladu dosahované výsledky na úseku mechanizace s vývojem na úseku automatizace štábních prací a to nejen v rámci ČSLA, ale také u ostatních armád států Varšavské smlouvy.

•

Závěrem chci k zabezpečení cílevědomé realizace koncepce racionalizačních opatření na úseku mechanizace štábních prací podtrhnout několik důležitých zásad, které nemůžeme v žádném případě opomíjet.

Při souběžném promýšlení a zpracování podkladů pro racionálnější uspořádání systému musíme vycházet z dosavadní organizační struktury ČSLA.

Systém řízení racionalizace musí být jednotně metodicky usměrňován na všech úsecích. Tuto úlohu může plnit jen generální štáb. Práce musí být centrálně řízena a opatření zaváděna direktivně a komplexně, včetně nákupu nové techniky.

Doplňování techniky musíme řešit perspektivně s postupným rozvíjením na potřebnou úroveň a se zřetelem na účelnost unifikace technických prostředků.

Bude účelné promýšlet zavádění mechanizační techniky do polního a teritoriálního systému velení tak, abychom ji mohli využívat v maximální míře i v mírových podmínkách práce štábů (sladění tabulek mírových a válečných počtů, obsluha, možnost snadné demontáže, přemístění atd.).

Kádry musíme školit a cvičit s patřičným předstihem.

Za základ a nevyhnutelnou podmínku racionalizace považují typizaci dokumentů s hlavním zřetelem na perspektivní potřebu automatizace jako vyššího racionalizačního stupně.

Jedním z hlavních předpokladů uskutečňování racionalizačních opatření do praxe v činnosti štábu bude, aby velitelé a náčelníci všech stupňů důsledně trvali na používání zavedených mechanizačních prostředků u svých podřízených. V podstatě to znamená, aby velitel a náčelník štábu schválili potřebnou úpravu metodiky práce štábu z hlediska využití těchto prostředků a trvali na jejím dodržování.

Konečným smyslem racionalizace štábních prací bude, aby všichni pracovníci štábů si osvojili racionalizační návyky.